Név:	**Bakó Pál**
Született:	1925. május
Születési hely:	Marosvásárhely
Állampolgárság:	Román
Nemzetiség:	Magyar
Vallás:	Református
Családi állapot:	Nős
Gyermek:	4
Foglalkozás:	Szabó
Ítélet:	15 év
Elhunyt:	† 1983. május 17.

...Kint a szabadban, városszéli otthonunk udvarán lelkesen és hangosan zengték a Halleluja-énekeket. Ez által mind Bakó Pál, mind mások is a résztvevők közül magukra vonták a szeku érdeklődését...

(LŐRINCZ JÁNOS MEGEMLÉKEZÉSE) Az 1950-es évek első felében a romániai református egyház erdélyi (akkoriban kolozsvári) kerületének kiemelkedő személyiségei között tartottuk számon. Az egyház élcsapatának tekinthető úgynevezett bethánisták közül bebörtönzöttek marosvásárhelyi csoportjának ő volt az első számú vádlottja. E csoportba tartozott Nagy Jenő laikus igehirdető, Szőke László, Lőrincz János és Fekete János lelkipásztorok.

Bakó Pál 1925 májusában született Marosvásárhelyen. Szülei, Bakó Mózes és Szilágyi Anna 7 gyermeke közül ő volt a hatodik. Apja Szentgericéről költözött a városba, ahol vasúti kalauz lett. Buzgó egyháztag volt, a CE Szövetség életébe is bekapcsolódott. Gondja volt arra, hogy gyermekei vasárnapi iskolába járjanak. Fia, Pál elvégezte a Bolyai kollégium négy középiskolai osztályát. A marosvásárhelyi református egyház közismert ifjúsági munkása, Kupán Ferenc, inasként maga mellé vette a könyvkereskedésbe. A háború végén mint leventét elvitték. Szovjet hadifogságba került, ahonnan 2 és fél év elteltével került haza. Ezután tanulta meg a szabómesterséget. Ezt követően szövetkezeti alkalmazottként dolgozott. 1953 nyarán vette feleségül a földbirtokos családból származó Visky Irmát. Menyegzőjük igazi hívő-lakodalom volt, amelyen sok egykori CE szövetségi tag és lelki élet után vágyódó vett részt. Kint a szabadban, városszéli otthonunk udvarán lelkesen és hangosan zengték a Halleluja-énekeket. Ez által mind Bakó Pál, mind mások is a résztvevők közül magukra vonták a szeku érdeklődését.

Az 1954-ben már érezhető politikai enyhülést követően Bakó Pál nagy buzgósággal vetette bele magát a néhány évi

kényszerszünetet tartó közösség munkájába. Több esküvő, keresztelő, harangszentelés, névnap kapcsán megtartott országos hívő találkozónak volt nem csupán fényképésze, hanem fő szervezője. Ezeken a találkozókon, a bibliaórák keretében kertelés nélkül megmondta véleményét mindazoknak, akik életében az evangélium mérlegén valami fogyatkozást látott. Szégyenletesnek tartotta például hogy a lelkészek egyike-másika egymás után olvassa el a regényeket, de közelebbről még nem ismerkedett meg Kálvin Institutiójával. Eközben ő is azok közé tartozott, akik nem számoltak azzal, hogy az 1956-os magyar forradalom nyomán a kommunista országokban mindenütt, de különösen Romániában bekövetkező szigorítás és megtorlás az egyházi és vallási élet területére is kihat.

Tevékenységéből meg kell említenünk még szülővárosában és annak környékén végzett igehirdető szolgálatát. Testvérbátyja, Gyula szerint sokfelé hívták.

Ezek után 1985. április 10-én hajnalban egyike volt a 3 első letartóztatottnak Nagy Jenő és Lőrincz János mellett. Letartóztatásakor feltehetően durván bántak vele; bátyja szerint akkor kapta azt a rúgást az altest legérzékenyebb pontján, amely a későbbiek során mirigy- és csontrákos megbetegedéshez, majd korai halálához vezetett. A securitatén való 4 hónapos tartózkodása is nehéz, vallatása rendkívüli volt. Állandóan verték. Itt annyira tönkrement, hogy közben ideggyógyászati kezelésben kellett részesíteni. Kihallgatását a pökhendi és kegyetlen nyomozótiszt, Bihari Imre őrnagy végezte, aki többször is emlegette őt másik vallatottja, Lőrincz János előtt. Különösen is haragudtak reá a szekusok, mert menyegzője után megpróbálták besúgónak beszervezni, amit ő vagy nem vállalt el, vagy ha a pillanatnyi nyomás alatt el is vállalta, de a szekusok elvárása szerint nem teljesítette.

Az augusztus 5-én lezajlott hadbírósági tárgyaláson az ő vallomását fogolytársai nem hallhatták (mivel őt hallgatták ki elsőnek), de a családtagok és más jelenlevők igen. így beszélt életéről és főként jótékonysági tevékenységéről,

hogy az még a bíróság tagjai közül is egyiket-másikat a könnyekig meghatotta. Észrevehetően nagy bánatára felesége nem lehetett jelen, mert közel állott 3-ik gyermeke megszüléséhez. Így az 5 elítélt közül egyedül ő nem búcsúzhatott el hitvestársától annak a beszélgetésnek a keretében, amelyet a 3 különböző városban elítélt bethánista csoport közül csupán a marosvásárhelyinek engedélyezett Macskási Pál százados-hadbíró (igaz, hogy csak 5 percre). Marosvásárhely ekkor a Magyar Autonóm Tartomány székhelye volt és nem árt megjegyezni, hogy itt még a szekus bánásmód viszonylatában is aránylag jobb volt a helyzet, mint az ország többi tartományában.

Ezen a fórumon Bakó Pált 10 évi javítófogházra ítélek a sor elején levő Nagy Jenővel és Szőke Lászlóval együtt, amit '59 februárjában emelt a legfelső törvényszék 15 évi kényszermunkára.

Az ítélethirdetés után végre összekerülhettünk és beszélgethettünk egymással, sőt Fekete János kérésére a börtönparancsnok engedélyével szűk egy napot egy cellában tölthettünk más rabokkal vegyesen. A leghangulatosabb, legbeszédesebb Bakó Pál volt közöttünk. Többnyire ő tartott szóval mindnyájunkat. Beszélt a közeli amnesztia esélyeiről - e téren igen derűlátó volt -, a legújabb tudományos eredményekről. Abban a hiszemben voltunk, hogy tartósan együtt maradunk. A szétválasztás nagy bánatunkra váratlanul és hamar elkövetkezett.

Csupán szeptember 20-a körül kerültünk ismét össze, körülbelül 60-an egy nagy cellában, a szamosújvári börtönbe való elszállítás végett. A szállítás körülbelül 17 óra hosszat tartott. A megérkezés utáni körülmények nem olyanok voltak, hogy nyugodt beszélgetést lehetett volna folytatni. Egy alkalommal Bakó Pál kifejezetten idegesnek tűnt. A hatalmas börtön több helységből álló közfürdőjében szállásoltak el ideiglenesen, ahol ágyak, persze, nem léteztek. Innen dugták be az egész társaságot körülbelül három hétre 2 szűk karantén-cellába. Bakó Pál Fekete Jánossal és

Szőke Lászlóval került együvé. Én nem találkoztam vele soha többé az életben.

Cella- és kényszermunka-tábor éveiről azok a rabtársak tudnának felvilágosítással szolgálni, akik vele együtt voltak és még életben vannak, többek között, Fülöp Dénes vártemplomi lelkipásztor.

Bakó Pál is csupán 1964 nyarán szabadult, az általános közkegyelem nyomán, amikor a politikai foglyokat mind hazabocsátották.

Lelki helyzete a szabadulás után is nehéz maradt. A securitate nyomást gyakorolt reá, így lelki testvéreivel nem tartott fenn kapcsolatot. Családi élete is összeomlott. Feleségétől elvált, három gyermekével magára hagyta és újranősült. Fiatal, római katolikus vallású leányt vett feleségül. E házasságukból egy leányuk született. Saját bevallása szerint a Bibliát továbbra is naponként olvasta. Feltehetően még halálos betegsége előtt bűnbánatra, megtérésre jutott. Halála előtt, Mester István vártemplomi lelkipásztor részesítette az Úr szent vacsorájában.

Nagy Jenőt 1974 karácsonyának végén bekövetkezett halála előtt meglátogatta, még akkor, amikor Jenő rendes szellemi és a Jézus Krisztussal való közösségben igen jó lelkiállapotban volt. Ez a találkozás drámai volt és Palira nagy hatást gyakorolt. Talán ez idő tájt kereste fel Visky Ferencet is. Ez sem csekély dolog, ha számításba vesszük, hogy a Krisztus komoly követőivel való találkozás vagy kapcsolattartás hatósági részről milyen kockázattal járt.

Hitünk szerint ő is Krisztusnak azon juhai közé tartozott, akit senki nem ragadott ki a Jó Pásztor kezéből.